

Kuva vuosisadanvaihteen Oulusta, otettu aikaisintaan kesällä 1890 (Ämmänväylän rautasilta valmis). Keskellä näkyvää maanmittauskonttoria ei ole vielä korotettu. Milloin tapahtui? Linnansaarella on vielä makasiineja. Milloin purettiin? Lohipadonniemen nokassa aittoja, makasiineja. Yksi niistä silloin vielä kadoksissa ollut — Turkansaaren kirkko. Linnansaaren höyrysauna on jo paikoillaan, rakennettu...?

Räkäreitten aikakaudelta

(Jatk siv. 1)

Ilmoitukseen on piirretty iloinen iso sika, joka ilmeistikkään ei tajua, mistä on kysymys, vaikka verenhimoisen näköinen miehenjunttura hihat käärittyinä pitää sitä kiinni sekä saporosta että toisesta korvasta. Suussaan aijällä, puoleksi suurten viiksensä kätöksissä, on tikari. Kuva koristaa Emil Grönholm ilmoitusta, josta luemme:

"Makkara ja Charkuteri liike Oulussa.

Savustettua raavaanlihaa, sianlihaa, medvurstia, juustoa y.m. Herkkukaloja monta erilajia. Kaikki tavarat mitä suinkin parasta helpoimpiin hintoihin. Tilaukset maaseudulle toimitetaan huolellisesti ja nopeasti. Tukku- ja vähittäismyynti. Emil Grönholm. Kirkko- ja Kauppurienkadun kulmassa. — Telef. 243."

Sivussa on vielä poikkipäin: "Alituinen varasto, mitä ensiluokan Makkara- ja Charkuteriliikkeeseen kuuluu."

Viimemainitun tekstin alla on suurikokoinen — risti, mutta epäilen kyllä, että ristillinen risti ei ole siinä possuparan muistoksi, muistoksipa muistoksi, sillä olen aivan varma, että tuo hampaisiin asti aseistettu ukko sen tappoi, vaan muistuttamassa meitä ihmispoloista siitä, että meitä kerran odottaa sama kohtalo kuin sikaakin, elimme sitten ihmismäisesti tai sikamaisesti. Ilmoitus kuuluu seuraavasti: "Hautapatsaita sekä kaikkea kivenhakkaajan ammattiin kuuluvia töitä valmistetaan hyvin ja helpoilla hinnoilla. Tuomainen & Kumpp. Kiviveistämö Oulu, Iso-Uusikatu N:o 5."

Tuomainen oli tosiaan aikaan tunnettu "häärviilari", mutta kauan hänkin jo on maannut rauhan maassa. Sinne on matkannut myös kumppani, sinne myös toisen polven "häärviilari". Sinnehän me kaikki kerran... Minulle jäi tuo sana "häärviilari" mieleen jo kymmeniä vuosia sitten, kun muutama kesänä kysyin Takelta, mitä hän hommasi. Take vastasi, että hän oli vain sellainen tavallinen "häärviilari". Se jäi mieleen, kun ei meinannut ihan heti syyttää, mutta syytti sitten kuitenkin. Ennen vanhaan suomalaisenkin ihminen hakkautti hautakiveensä tai jos ei hän, niin leski tai muut omaiset sitten, että "Häärviilari Matti Matinpöika Mattila..." Monta kertaa tämä on tullut mieleeni, kun olen kuljeskellut Oulun vanhasa jumalanpuistossa, johon minäkin olen muutaman helteen ajan lapioinut hiekkaa tulevan hautausmaan tulevien haudankaivajien pienellä palkalla takaisin maanpintaan heitettäväksi. Se oli siihen aikaan, jolloin se edellinen Saarela oli Oulun hautausmaan vahtimestareina eikä ylipuutarhiveina on jo perinteitä, kuten sivustan oululainen tietää. Kunhan vielä kerran saamme tuonne viimeisen kotimme vartijaksi Saarelan, voivat sitten tulevat polvet kysellä, kuten ennen liminkalaiset toisiltaan, että kuka teillä nykyisin on Saarelana. Limingassa vaikutti nimittäin yhteen aikaan niin monta Lithoviusta papinvirassa, että kuuluvat kyselle, poismuuttaneet, liminkalaisilta, että kuka se siellä Limingassa nykyisin on littooviuksena.

Vaan palataanpa Koskimiehen aikaan. Koskimiehen nimeä ei vielä löydy siitä mainiosta kalenterista, jota tässä olen tutkiskellut, ei löydy Forsmaninkaan. Forsman oli nimittäin piispa-vainaan isän nimi. Pehkosia on monta, mutta Ee-Yyn tiedämme tulleen Ala-Temmekseltä, niin että nämä eivät kelpaa. Saarelolta on kolme, niistä yksi tehtaan-työmies, toinen sorv-työntek. ja kolmas työmies, lisämerkintä "kaup.plaanat." Mitähän mahtoi tarkoittaa tuo "kaup.plaanat.", etteihän vain jonkinlaista kaupungin plaanojen eliä puistojen hoitajaa... Jokohan meni arvelut mettään!

Edessäni on siisti kirjanen, jonka päivänpöytäilman ilmoituksilla reunustetun etukannen keskellä sanat OULUN OSOTTEKALENTERI 1899-1900. Sen parissa olen viettänyt jo monta rattaosaa hetkeä. Siitä se tuo otsikkokin tuli: räkäri...

Kotiväki kysyi, että mikä se räkäri oli, ja naurui. Minä sanoin, että oli se räkäri sellainen virkamies, että siinä nauru hytyi monelta mieheltä. Räkäri kun laski tynnyristä tervankust... Perhe sanoi, ettei tämä ole mikään novelli, niin että ei tässä sovi kertoa mitään hyvänsä, mutta tekijä se oli tervanräkkäri Palkan se sai siitä että piti porvareitten puolta. Räkärin työpaikka siihen aikaan, kun puhuttu kalenteri ilmestyi, oli tietysti Oulun tervahovissa Toppilassa, jossa silloin oli tervahovin inspehtorina A. A. Junnelius, joka kalenterin mukaan asuikin tervahovissa. Inspehtori oli tervahovin pitäjän, kauppaseuran, luottamushenkilö, pelätty ja tärkeä viskaali, joka puolestaan

auttanut yrittää kepulikonsteja, valvoi räkäreitten työtä. Ei auttanut yrittää kepulikonsteja, kylä räkäri huomasi. Ja huomasi se riivattu kelpoisessakin tervassa vikoja, sen sai moni tervansoutaja katkerasti ja petty-myksekseen kokea. Oulun maailmankuulu tervahovi oli vielä tämän opuksen aikoihin entisellä paikallaan nykyisen SOK:n myllyn alueella, eikä se Junnelius paremmin kuin räkäri Pukinkorvakaan voinut aavistaa, että se vuoden kuluttua roihuaisi tulena ilmaan...

Vaikka vanhan Oulun kadut ovat samat kuin siihenkin aikaan, niin nimet ovat niin paljon muuttuneet, että aikaa meni minullakin, ennenkuin tajusin, missä isäväinää oli asunut. Osoite oli Itäispitkätie 10, enkähän minä muistanut paremmin Itäis- kuin Länsipitkätietä, ennenkuin sattumalla. Länsipitkätietä kyllä alusta alkaen epäilin. Aleksanterinkaduksi, koska muistelen kuulleen, että keisarin nimi annettiin kadulle vasta verraten myöhäisessä vaiheessa. Lopulta minä sitten älysin Itäispitkätiekadunkin. Se on

Totisesti tätä on lysti lueskella. Raatin ravintolaa näyttää pitäneen Klaara Fritzberg, jolle tietysti on merkitty oikein telefuuni tai fooni, ei saa selvää, kumpaa "suomalaista" sanaa on käytetty, koska lyhennelmät ovat tel. ja telef. "Susiteetin" ravintoloitsijaa en saa vähällä selville. Se on antanut kalenteriin koko sivun tyylikkään ilmoituksen, jossa on paljon valkoista tilaa, koristeellinen lehti-puun oksa taustalla ja koruttomasti keskellä sivua: Societets-huset i Uleåborg. — Maria Ståhlberg näyttää ilmoittavan matkustavaisille yksinäisiä huoneita ja yöspittoa vastapäätä rautatien asemahuonetta, mutta "Toolperskan" nimeä ei, kumma kyllä, löydy aakkosluettelosta Hakusanalla kestikievari löytyy seuraava maininta: G. A. Grönlund, Iso-Uusikatu 45. — Jos numerot eivät ole muuttuneet, on kievari sijainnut Isonkadun varrella Mannerheimin puiston kohdalla, etteihän vain siinä toisessa pienessä puutalossa, joka siihen vielä jäi osuuskaupan talon viereen...

Tämän Oulu-lehden kirjapainon paikalla oli silloin kaunis puutalo, jonka nimimerkki muistaa niin kuin lukijatkin kovasti hyvin muistavat, räkäriä lukuunottamatta. Talon omisti liikemies Sohlberg, jonka nimen kohdalle kalenteriin on merkitty: Sohlberg, K. Th., hovineuv., Torik. 19. — Tel. 21. — Hovineuvos oli kauppaneuvos L. Candelinin vävy, monien toimien mies, yksi Varjakan sahan perustaja. Tapahtui juuri tuohon aikaan, 1899.

Minua nuoremmilla ihmisillä olisi kovasti paljon ihmettelmistä muissakin ammateissa kuin tuo räkäri. Mitä sanoisit sellaisista titteleistä kuin haavuri, puotineiti, fiilari ja haurinhuoneen vahti, jotka vielä ymmärtäneet, saati sitten tällaisista: telegrafisti, signalisti, kivalteri, kollega, polytekn., med.teri, lokom-kulj., timp. ja kauppalvelija. Tosin moni näihin verrattava titteli on elänyt näihin asti tai elää yhä, niinkuin postilehtööri, postiekspeditööri, eiköhän sentään siellä täällä joku suutari ja räätälikin. Mutta merimiehiä, merimiehen leskiä, perämiehiä ja merikapteeneita leskineen saa kyllä etsimällä etsiä tämän päivän osoite- tai puhelinluettelosta. 1899 niitä ihan vilksi...

Nyt kuitenkin suljen kirjan, jonka "ulosantajat" olivat Gösta Masalin ja Ernst Haglund, paino Oulun Kirjapaino-Osakeyhtiön kirjapaino, joka näyttää sijanneen tuossa kirjoituspaikkain vastapäätä, silloisen Pakkihuoneenkadun varrella...